

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a,
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za slovenijo in slovenski del
uljske krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

NAŠI KOLEDARI SU IZAŠ
IZ ŠTAMPE.

NARUČITE IH ODMAH

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ITALIJA I ENGLESKA

BORBA ZA SREDOZEMNO MORE

Glavni suparnici talijanskog imperijalizma na Sredozemnom Moru jesu Engleska i Francuska. Za britanski imperijalizam Sredozemno More predstavlja najkraći put iz Ujedinjene Kraljevine u Indiju i druge teritorije britanske imperije. Ali se time ne iscrpljuje značaj Sredozemnog Mora za Englesku. Uticaj Engleske u zemljama koje su uz bazen Sredozemnog Mora, a tako isto čuvanje od strane britanskog imperijalizma gospodujućeg položaja u Egiptu, Sudanu i Palestini jesu u neposrednoj zavisnosti od vojne prevlasti Engleske na Sredozemnom Moru. To se tiče isto tako i uticaja britanskog imperijalizma u zemljama Arabistana, koje granice sa Crvenim Morem. Interesi Francuske vezani su najviše za zapadni bazen Sredozemnog Mora. U pojedinim sektorima Sredozemnog Mora imperijalističkim interesima Italije suprotstavljaju se isto tako i interesi Turske, Grčke, Jugoslavije (obale Jugoslavije zapljuskuju se Jadranskim Morem, koje se smatra kao dio Sredozemnog Mora) i Španije. Ove zemlje nemaju velikih vojno-pomorskih snaga. Politika britanskog imperijalizma bila je uvijek uperena na to, da osigura Engleskoj položaj arbitra na Sredozemnom Moru. To se olakšavalo postojećim ozbiljnim suprotnostima između Italije i Francuske. Engleska diplomacija, sa svoje strane, pomagala je ovaj francusko-talijanski antagonizam. Ovo je olakšavano time što je talijanska kolonijalna ekspanzija bila uperena u pravcu francuskih kolonijalnih posjeda.

Sporazum Mussolini-Laval, zaključen u Rimu 7. januara 1935. godine, nije odstranio osnovne talijansko-francuske suprotnosti, ali je ovaj sporazum pokazao da talijanski fašizam privremeno namjerava da izmijeni pravac svoje kolonijalne ekspanzije i da energično podje putem osvajacke politike u Istočnoj Africi. Promjena pravca talijanske kolonijalne ekspanzije ne samo da je lišila Englesku povoljne uloge arbitra, već je dovela do ozbiljne zategnutosti englesko-talijanskog odnosa, što je došlo do izražaja prije svega u političkoj situaciji bazena Sredozemnog Mora. Narociti geografski položaj Italije omogućio je talijanskom imperijalizmu da stvori široki razgranati sistem vojnih pristaništa i pomorskih baza. Glavna pristaništa i baze Italije su Spezia, Ghaeta, Taranto, Brindisi, Pula, Cagliari (na otoku Sardiniji), Trapani (na otoku Siciliji), Tripolis, Bengazi i Tobruk (posljednja tri pristaništa nalaze se u Sjevernoj Africi).

Osim toga, Italija je stvorila jaku pomorsku bazu, neposredno kod obala Turske, na otocima Rodosu i Lerosu. Treba ukazati da je Italija zbog naročito talijansko-njemačkog sporazuma ustupila hitlerovskoj Njemačkoj mogućnost iskorišćenja ove baze za njemačko uzduhoplovstvo. Talijanska pomorska flota stalno se povećava. Već sada ona ima 6 linijskih brodova, 10 krstarica, 19 lakih krstarica, nračunajući eskadre minonosaca i podmornica. Nov program predviđa ozbiljno povećanje pomorskih snaga. Još prije 10. oktobra, kada su donijeta rješenja talijanskog ministarskog savjeta o novom proširavanju pomorskih, a tako isto uzduhoplovnih i suhozemnih naoružanja, u Italiji su bila na izgradjivanju dva linijska broda, dvije krstarice, 22 eskadrona minonosaca i 26 podmornica, osim znatnog broja pomorskih brodova.

Glavni napor talijanskog fašizma upereni su sada na to, da bi se izmijenio odnos imperijalističkih snaga u zapadnom bazenu Sredozemnog Mora u korist Italije. Ovom cilju služi i fašistička intervencija u Španiji, uslovljena obavezom generala Franca da preda Italiji grupu Balearskih otoka koja predstavlja ključ za položaj u zapadnom dijelu Sredozemnog Mora. Ako bi Balearski otoci bili pretvoreni u talijansku vojno-pomorsku bazu, talijanski fašizam dobio bi mogućnost da ugrožava glavne vojno-pomorske baze Francuske, a još u većem stepenu to bi imalo odjeka na položaj Engleske. Talijanska pomorska flota i avijacija, koje imaju svoje baze na otocima Majorci i Minorci, mogle bi neposredno da ugrožavaju britansko kontroliranje nad Gibraltalom. Ali talijanski planovi iđu mnogo dalje od toga.

U fašističkom mjesečnom časopisu »Politica« koji izdaje jedan od ideologa talijanskog imperijalizma, Francesco Coppola, nedavno je bio publikovan jedan članak o »Pomorskoj ravnoteži na Sredozemnom Moru«.

ITALIJA NA BALEARIMA

Senzacionalna otkrića engleskog novinara

Engleski novinar Grosvenor je nedavno boravio na Balearima i to ne kao novinar, nego kao trgovački putnik, tako da je ostao neprimijećen. Prema tvrdnjama Grosvenora, na Majorci drže svu vlast u svojim rukama dva adjutanta grofa Rossia, generala talijanske, fašističke milicije, koji je u stvari poznati fašista iz Bologne Bonacorci, koji je g. 1920. i 1921. organizirao napad na ugledne antifašiste i vodio razne kaznene ekspedicije u okolici Bologne. Njegovi pomagači, koji sada upravljaju Majorcom, jesu talijanski majori Margotini i Cirelli.

Na ovom otoku koncentrirano je 40 hiljada tobožnjih dobrovoljaca, koji imaju zadatak, da u slučaju napada, koje bi izvršili brodovi madridske ili katalonske vlade na Balear, brane Balear. Ne isključuje se također, da bi ovih 40 hiljada ljudi moglo biti upotrebljeno za jedan napadaj, koji bi bio izvršen protiv Barcelone. Od aviona i pilota, koji se nalaze na Balearima, 90 posto su talijanski. Avioni, oružje, municija, hrana za vojsku i dobrovoljački odredi stižu na Balear direktno iz Italije. U luku Palma na Majorci dozvoljen je ulazak samo španjolskim brodovima generala Franca, kao i svim talijanskim brodovima, dok je pristup brodovima drugih zastava zabranjen. Na ovom kao i na

drugim balearskim otocima, uveden je teroristički režim, koji rukovode talijanski upravljači otoka Majorke. Od početka građanskog rata pa do sada, prema tvrdnjama Grosvenora, ubijeno je na Balearima 1500 osoba. Osim ovih otkrića novinar Grosvenor saznaje, da su talijanske tvornice Breda i Caproni, otpremile u Španjolsku i to u prvom redu na Balear i to u prvoj polovici studenoga 50 aviona bombaša. — Dne 28. studenoga, talijanski parobrod »Tre Marie«, doveo je iz Genove 13 tankova i mnogo benzina za avione na Balearima. U očekivanju pomorskih operacija protiv katalonske obale, talijanski admiralitet je počeo ukrcavati ratni materijal, koji dovoze na Balear talijanski torpiljeri i razarači, a u pripremi su također za ove operacije i dvije flotile talijanskih podmornica, koje će imati svoju koncentraciju na Balearima.

HAPSENJE RADNIKA U TALIJANSKIM TVORNICAMA AUTOMOBILA

Genova, decembra. Doznaje se da su policijske vlasti u posljednjih nekoliko dana sprovele velika hapšenja u talijanskim tvornicama automobila nedaleko Torina i nekim drugim tvornicama blizu Civitavecchie. Hapšenja medju sumnjivim radnicima se provode skoro stalno.

KAMPANJA „PICCOLA“ ZA PRIJATELJSTVO S FRANCUSKOM

U par navrata smo pisali o kampanji »Piccola« i ostalih pograničnih listova u posljednje vrijeme. »Piccolo« je prvi započeo akciju za prijateljstvo s Jugoslavijom, a u isto vrijeme su »Piccolo« i »Corriere Istriano« pisale članke u kojima su iznosili razne zamjerke Francuskoj. Sada je ta akcija dobila drugo lice. »Piccolo« od 8. o. mj. donosi dug članak u kojem pledira za prijateljstvo između Italije i Francuske. Između ostalog kaže »Piccolo« da se Francuska nalazi u težem položaju nego prije uslijed ustavne krize u Engleskoj, pa kaže da se pojavila želja za uspostavljanjem dobrih odnosa između dvije latinske države. Ova se želja osjeća tim više, kaže »Piccolo«, što je umanjena engleska potpora Francuskoj, pa nastavlja:

»Prve glasine o zbliženju Francuske s Italijom nisu došle iz vladinih krugova, ali politički krugovi stoje na stanovištu, da je nakon tolikih protutalijanskih akcija na Francuskoj, da ona predloži ovo približenje odnosa između Rima i Pariza. Postoji mišljenje, povodom

simpatičnog pisanja talijanske štampe o ovom zbliženju, da francusko ministarstvo vanjskih poslova nastoji podržavati tezu, da je baš Italija ona koja traži poboljšanje odnosa sa Francuskom i da bi to bila taktična pogreška, ako se prihvati ova ponuda.

Francuska prati velikom pažnjom razvrat talijansko-engleskih odnosa, a osobito ostvarenje »gentlemen's agreementa« na Mediteranu, koji je potpuno dozrio i koji bi oslabio francuske pozicije na Sredozemnom moru. U nastavku ovog izvještaja prenosi »Il Piccolo« članak francuskog lista »La République« o uvjetima sporazuma između Rima i Pariza. Prema tim uvjetima Francuska bi morala priznati talijanski imperij u Abesiniji, jer ovo stavlja Italiju kao prvi uvjet za bilo kakav sporazum.

Prema pisanju »Piccola« dolazi se do zaključka, da se Italija nada, da bi moglo doći do Mediteranskog pakta između zainteresiranih država na Sredozemnom moru, i da bi u tom paktu važna uloga pripala Francuskoj.

ZADAR — ISTOČNI KLJUČ ITALIJE

»Maglar Orsag« od 22. novembra, pod gornjim naslovom donosi opširan dopis iz Zadra, o krijumčarenju i održavanju stanovništva putem posjetilaca iz Italije, ali bez svakih osobitih političkih aluzija. Na početku se samo kaže, da sada Zadar sa kopna potpuno okružuje velika jugoslovenska država, kao i da je Zadar nekada pripadao Veneciji, zatim Austriji, ali da je do kraja sačuvao svoj talijanski karakter. On je jedini grad Dalmacije koji je talijanski,

jer u ostalim gradovima stanuju Hrvati. Poslije rata Zadar je postao istočni ključ Italije. mala država okružena teritorijom strane države, i stražar talijanskog naroda na drugoj strani »Mare nostrum«. Pitanje života ovoga grada Mussolini je riješio proglašenjem njegovog pristaništa za slobodno pristanište, koja je mjera stvorila gradu znatan trgovinski saobraćaj, i koja je u ovom slučaju mnogo bolje uspjela nego na Rijeci.

dozemnom Moru«. Anonimni autor ovog članka, ocjenjujući perspektive poboljšanja strategijskog položaja Italije na Sredozemnom Moru, direktno piše o tome da »cjelishodni položaj na španjolskoj teritoriji artiljerije krupnog kalibra može da učini nemogućim boravak vojnih brodova u vojnom pristaništu Gibraltara«. Dalje on ukazuje, da »ovaj cilj može biti isto tako lako postignut pomoću akcije bombarderskog uzduhoplovstva koje bi imalo svoju bazu u Andaluziji pod uslovom, da ova akcija ima intenzivan karakter«. Ova izjava fašističkog časopisa još jedanput potvrđuje da bi se pobjeda španjolskog fašizma prije svega okrenula protiv Francuske i Engleske.

Fašistička Italija, razumije se, zainteresovana je da maksimalno maskira svoje agresivne planove u bazenu Sredozemnog Mora. U tom cilju Italija je pribjegla sada diplomatskoj diverziji svoje vrste. U intervjuu, koji je dao 9. novembra dopisniku engleskog reakcionarnog lista »Daily Maila«, Mussolini je svečano predložio zaključenje englesko-talijanskog »gentlemen'skog sporazuma«, koji bi tobože odmah razvijetilo atmosfe-

ru na Sredozemnom Moru. Očitan karakter ovog intervjua dokazuje da je talijanski fašizam uvjeren, da će svaka njegova agresivna akcija ostati nezapažena. U tome je Italiju svakako uvjerio stav Engleske prema zauzimanju Abesinije, kao i prema mnogim drugim agresivnim postupcima fašističke Italije i Hitlerovske Njemačke. Englesko-talijanski »gentlemen's sporazum« neosporno bi značio ozbiljnu pobjedu talijanskog imperijalizma i nov poraz Engleske, i to ne posljednji u slučaju produžavanja sadašnjeg pravca britanske politike.

Ovaj sporazum značio bi da Engleska, prvo, prizna zauzimanje Abesinije od strane Italije i uključivanje iste u sastav talijanskog kolonijalnog carstva, drugo, da je Engleska namjerna da se ograniči na Sredozemnom Moru u korist Italije, i treće, da pozove iz Sredozemnog Mora znatan broj vojnih brodova i dovodi britansku sredozemno-pomorsku flotu do »normalnih« ograničenja. Ali kakve kompenzacije može da dobije za to Engleska? U najboljem slučaju Mussolini će dati novu dvoličnu izjavu da u Istočnoj Africi nema nikakvih suprotnosti između Engleske i Italije. Teško

KAKO SO FAŠISTI ODSTRANILI TRŽAŠKEGA ŠKOFA FOGARJA

Škof Fogar

Iz zelo zanesljivih virov smo zvedeli podrobne informacije o odstranitvi tržaškoga škofa Fogarja. Tržaški fašisti so imali že dolgo časa na pliki škofa. To je bilo že preje dobro znano. Toda prave in ugodne prilike ni bilo za izvršitev tega koraka. Podtikali so mu tudi nečedna dejanja, ga šikanirali, a iz Trsta ga niso mogli spraviti. Fogar je imel namreč svojega najmočnejšega zaščitnika v tajniku vatikanske države kardinalu Evgeniju Pacelliju. Kot smo zvedeli, fašisti niso mogli preko njega izvršiti oz. povzročiti njegove odstranitve. Sedaj pa se jim je nudila ugodna prilika za to. Kardinal Pacelli se je odpravil na veliko protikomunističko propagandno potovanje po Zedinjenih državah in prepustil svoje tajniške posle začasno drugim rokam. Fašisti so izrabili ta moment in Vatikan je razrešil tržaškega škofa Fogarja ter mu dal »višje« mesto v vatikanski administraciji. (Agis.)

ODPRAVA SRBOHRVAŠČINE NA TRŽAŠKI VISOKI SOLI »RIVOLTELLA«

Prav v dnevih, ko napovedujejo italijanski listi in sam Mussolini zbliženje z Jugoslavijo in utemeljuje svoje izjave predsvem z gospodarskimi ukrepi, je fašistična vlada z zimskim semestrom, ki se prične 6. novembra t. l. na trgovski univerzi v Trstu odpravila srbohrvaščino kot takozvani drugi obligatni jezik. Med šestimi jeziki, izmed katerih si morajo slušatelji izbrati obvezne druge jezike, je bila doslej tudi srbohrvaščina. Po napovedi zbližanja med Jugoslavijo in Italijo pa so odpravili ta jezik kot relativno obvezni predmet in so ga degradirali na neobvezan »komplementaren predmet«. Dasi se ta korak splošno obsoja v trgovskih krogih in tudi v samem profesorskem zboru, si vendar nihče ne upa protestirati.

ZAPLJENA »ISTRE«

Posljednji broj našega lista bio je zaplijenjen u cijelosti odlukom Državnog tužništva u Zagrebu br. kns. 3015-36.

IJEDEĆI BROJ „ISTRE“

izaći za Božić, pa prema tome dođuće s. nice list neće izaći. Molimo pretplatnike da imaju to na umu i da reklamiraju taj broj. Božićni broj će izaći u mnogo većem opsegu nego obično.

Prošimo sotrudnike

da nam čim prej pošljejo svoje priloge za božićno številkco. Ker sedaj poteka ravno 70 let od časa ko smo izgubili Beneško Slovenijo, prosimo sotrudnike da nam, če imajo prilike, pošljejo nekaj o Beneški Sloveniji. Slovenske prispevke pošljite na redakcijo »Istre« v Ljubljano, Erjavčeva 4a.

Molimo saradnike

da nam za božićni broj pošalju na vrijeme i čim prije svoje priloge.

ČEŠKI STUDENT OPISUJE

PRELAZAK GRANICE IZ JUGOSLAVIJE U ITALIJU

Granica ovdje prelazi kroz selo, koje se na jugoslovenskoj strani zove Planina, a na talijanskoj se pretvara u niz malih, bijelih kućica, u kojima stanuju vojnici. Na cesti, nekoliko metara jedan od drugog, stoje dva visoka koplja i na njima lepršaju zastave, talijanska i jugoslovenska.

Redovna talijanska pogranična straža — jedan karabinjer, žandar kraljevske garde i dva fašistička milicionera. Karabinjer postavlja uobičajena pitanja, kuda idem, zašto idem, zašto pješke i za čiji novac, fašisti šute, slušaju i promatraju me. Na sreću moje znanje talijanskog jezika je upravo dovoljno, da im protumačim da sam student i da idem da posjetim u cijelom svijetu čuvenu »Postumiu«, pećinu kod Postojne, udaljenju odavde dva sata. Puštaju me u zemlju.

Prateći njihovim pogledima, idem pored kasarna uz brdo u šumu. Tih idila bijelih kućica je iznenada prekinuta opomenom: Vijećo fermarski! — zabranjeno je zaustaviti se! — dere se na cestu velikim slovima. Ispod toga pak tekst na talijanskom i slovenskom jeziku obavještava, da se silazak s ceste, slikanje, pisanje ili fotografiranje kažnjava najstrožim kaznama. Iza table, koja se ponavlja poslije svakih pedeset metara, stoji uvijek oko dva metra visok, kost drveni zid, koji treba da pred prolaznikom očima sakrije neku zagonetku.

Cestu prekida dvostruki pojas bodljikave žice, prevučene preko jakih španskih konjanika. Ljubopitljivo zavirujem u neku četverouglastu rupu, nad kojom su položene grede i na njih nabacano granje. Nisam ni morao biti vojnici, pa da poznam, da je to lažno skrovište, prava skrovišta su ležala sigurno dalje od ceste.

Iz šume odjekuju mukli udarci kao glas daleke sjekire. Na to međutim ne smijem obraćati pažnju, stalno moram naprijed. Dobro vidim da sam istina na cesti sam, ali imam mučan osjećaj da su tu negdje neki nevidljivi ljudi, koji me promatraju.

Kako sam imao pravo, to vidim kad su se iznenada preda mnom pojavila dva fašista, kao da su nikli iz zemlje. Na moje najveće zaprepaštenje oslovljavu me imenom i kontroliraju, da li su mi papiri ispravni. Ubrzo nestaju u šumi, a ja sam ostao začuđen, otkud su znali moje ime. Ali tiho zvonjenje poljskog telefona mi sve objašnjava — imaju ovdje u šumi kontrolne straže i ova ovdje me je već sigurno avizirala drugoj straži.

Poslije jednog sata hoda stižem do prvih kasarni. Već me čekaju, kao što sam i očekivao. Moja mala ličnost je u tom kraju najednom postala vrlo važna. Ponovno me kontroliraju. Pred kasarnama na običnim teretnim kolima leže vreće cementa. Cement je za gradnju položaja. Italija se utvrđuje i po svom običaju stvara jaku bazu utvrđenja na granici. Kao obrambeni pojas ili kao bazu za buduće ekspanzije?

Vojnici me uzimaju na bok jednih teretnih kola i poslije vožnje od jednog sata izašao sam iz neprijatelne pogranične šume. Postojna. Pred hotelom sjede ljudi i slušaju gramofonsku muziku. Kada su se šetali kroz podzemlje Krasa u religioznoj tišini stalaktita jesu li slutili da su išli pod stotinama i hiljadama tona cementa i gvozdja? — (Centropress)

TAKSE NA PETE ČRNE MAŠE, NA BIRO I TAKSA NA BIRMANCE

Gorica, 1 decembra 1936. — Agis. Naše podeželje prei skoraj ni poznalo običinske davke, razen kakšne malenkosti. Danes pa imamo skoraj že svako stvar obdavčeno v prid tej ali oni oblasti ali ustanovi. Prišlo je celo tako daleč, da so po nekaterih krajih določili takso, ki jo mora duhovnik plačati za vsako peto črno mašo.

Duhovnike so tudi obremenili s posebnim takso na biro, s čemer so jih zelo prizadeli. Današnji časi se ne dajo več primerjati nekdanjim, razmere so čim dalje kritičnejše, pridelki vedno bolj pičli in če jih prodaja, brez vsake cene. Že s tem so naši duhovniki na dohodkih zelo prikrajšani, z novimi taksami pa jim je zadan spet znaten udarec.

Najbolj pa je značilna odredba goriškega nadškofa Karla Margottija, ki je ob priliki letošnjega birmovanja po deželi določil, da mora vsak boter za vsakega birmanca posebej plačati 5.—, odnosno 8.— lir. Pripomniti moramo, da je bilo prej v navadi tudi na Goriškem kot po drugih na-

ših škofijah, da so birmanski botri prostovoljno darovali manjše ali večje zneske, ki gredo menda v kritje stroškov za birmovanje. Jasno je, da so ti prispevki z leti, kakor je naraščala kriza, tudi padali.

Goriški nadškof si je iz tega pomagal tako, da je določil, da mora vsak boter še pred birmo plačati določeni znesek, drugače se otroka ne pusti k birmi.

Jasno je, da se takim zahtevam, ki so poleg vsega drugega našim ljudem povsem tuje še v veliko breme v današnjih časih, ljudje upirajo. Zlasti po nekaterih mestih so nad tem zelo ogorčeni, drugod pa je ta nova odredba Sedejevega naslednika vzbudila vsepolno nepovoljnih komentarjev, mnogo prahu, največ pa škode katoliški cerkvi. Že zaradi vednih ukrepov političnih oblasti napram cerkvi in cerkvenim obredom so se naši ljudje odtujili cerkvi, če bodo političnim oblastem sledile še cerkvene, potem bo naše ljudstvo, ki je spadalo svojčas med najbolj verne, postalo popolnoma brezbožno.

Spominska plošča nadškofa Sedeja v Stični

UZROCI NEUSPJEHA DRUŠTVA NARODA

Jedno predavanje u Novom Sadu

Novi Sad, decembra 1936. Dne 30 novembra o. g. priredio je Mjesni odbor Narodne Odbrane u Novom Sadu u svečanosti dvorani Banske uprave, poučni nacionalni sat sa odabranim programom.

Govorilo je više govornika, no najviše je zapažen govor g. Dragoslava Kuzmanovića banovinskog činovnika, koji je govorio o »Uzrocima neuspjeha Društva naroda«. Za nas emigrante iz Julijske Krajine bio je taj govor naročito zanimljiv, jer se u njemu duže zadržao na talijansko-abelinskom ratu. G. Kuzmanović je među ostalim rekao:

Kao što znamo Društvo naroda je poslije dužih pregaranja označilo Italiju kao napadača, ali kada je u smislu pakta trebalo pristupiti sankcijama, ono je odredilo samo one sankcije, koje su išle na teret malih agrarnih zemalja. Petroleumske sankcije koje bi jako otežale rat i zatvaranje Sueskog kanala, koje bi onemogućilo rat, naprotiv nisu primjenjivane. Pravdanje neprimjenjivanja ovih mjera odiše suviše providnom hipokrizijom, jer je neshvatljivo da je po paktu, u slučaju potrebe obezbjeđenja općeg mira, moguće stupiti u rat protivu napadača a da nije moguće prema njemu suspendovati neutralnost jednog akcionarskog društva kada je u pitanju taj opći mir. Dok su male agrarne zemlje na poziv Društva naroda, podnoseći teške materijalne žrtve, primjenjivale sankcije, izgleda da demokratske sile nisu htjele ništa da žrtvuju, pa čak ni interese svojih petroleumskih preduzeća i interese kompanije Sueskog kanala. U ovom slučaju, izgleda, bilo je preče da jedna kompanija pod izgovorom neutralnosti zgribe silne milione zlatnih lira, nego li spriječiti da milijuni ljudi izginu na ratnom poprištu. Ova konstatacija je u toliko teža, što je poznato, da su potrebnu odluku imale donijeti sve same demokratske zemlje. Duboko sam uvjeren, kazao je g. Kuzmanović, da su i veliki štogod doprinijeli, da bi danas opći mir bio obezbjeđen, jer bi Društvo naroda raspolagalo sa moralnim autoritetom pred kojim bi ustuknuo i najbezobzirniji rušioc mira...

U svom daljnjem govoru spomenuo je i našu manjinu pod Italijom, koja nije nikakvim paktom zaštićena kod Društva naroda, već je preko 600.000 Jugoslavena u Julijskoj Krajini prepušteno svojoj zloj sudbini na milost i nemilost fašizmu.

Ova priredba je bila odlično posjećena od strane službenih ličnosti kao i od strane građanstva!

L. J.

PRIREDBA ŽENSKJE SEKCIJE JUG. MATICE U ZAGREBU U KORIST SIROMAŠNE ISTARSKE DJECE

Bakina Božićna priča
igrokaz u 3 čina, sa intermezzom, napisale
Ljubica Grabarić i Ružica
Žert Dončević.

U korist siromašne istarske djece u Zagrebu priredjuje ženska sekcija Jugoslovenske matice u Zagrebu dne 12 decembra o. g. u 3 sata poslije podne u Malom kazalištu.

Igrokaz izvadaju: Alković Mira i Neda, Čanki Biserka, Davidović Mirica, Giori Marcela i Renatića, Grospić Cvijeta, Hikec Gijreta, Iveša Sonja, Jurišić Mihajlo, Korenić Dundek i Renatića, Kos Višnjica, Kostić Neda i Pajo, Krčević Otmar, Malešević Danka i Nedica, Mihaldić Dušana, Ružić Ethel, Simončić Vesna, Škaberna Ivica i Saša, Slivnjak Ksenija, Sotošek Ivan, Starčević Zvonko, Takač Blanka.

Za vrijeme igrokaza i u intermezzu djaci istarskog dječakog internata pod ravnanjem zborovodje g. Slavka Zlatića, pjevaju istarske božićne pjesme; kako se njega zabavljaju i očekuju Božić — izvadaju djeca gornjogradske škole, pojedine pjesme pjevaju: Giorž Renatića, Korenić Dundek i Slivnjak Silvija, a na harmonici svira Brnicow Henry.

Preostale se ulaznice od 20—5 Din mogu dobiti kod gdje Ljube Grabarić, Vranicanijeva ul. 3/II kat, telefon 40-94.

MALE VESTI

— Marinski dopisnik »Dayli Telegrapha« saopćuje, da se u Italiji nalaze u gradjenju dvadeset i četiri podmornice. Nijedna pomorska sila na svijetu po mišljenju ovoga lista nema u sadašnjem trenutku jedan tako obiman program gradjenja podmornica.

— Negus je uputio sekretarijatu Društva naroda jedan telegram u kome oštro protestuje protiv priznanja okupacije Abisinije i proklamovanja talijanskog kralja za cara. U svom protestu Negus ovo priznanje naziva »povredom međunarodnih ugovora«.

— Blago stare opatijske crkve traže iznad Voloskoga. Neka rabdomantkinja je navodno, svojim štipićem otkrila da se na tom mjestu pod zemljom nalazi zakopano blago, pa su sada počeli kopanjem. Još nisu ništa našli.

— Za tri dni je moral zapreti pekarno Josip Giuliani v Gorici, ker je bil od svojih klijentov ovajen, da je prodajal kruh po višjih cenah.

— Sindikat industrijskih delavcev v Gorici je osnoval kulturni krožek ki se bo imenoval »Vittorio Colia« po padlem naredniku Viktoriju Colji iz Komna.

— 23letni Franc Lukman iz Sv. Lucije je padel po nesreči iz vozička teleferike ko se je nahajal v višini 20 m in si previl lobanjo. Njegovo stanje je nevarno.

— Karabinerji so aretirali v Št. Petru pri Gorici 29letnega Leandra Saksida, 31letnega Petra Vugo, 31letnega Podbršiča Ferdinanda in 29letnega Henrika Sequalina iz Vidma zaradi pretepa v gostilni Frančeskin. Saksida je bil pri tem nevarno ranjen ostali pa so dobili lažje poškodbe. Pri pretepu so bili tudi Trampuž Josip in Martin Gorkič, ki ju karabinerji pridno iščejo.

— Na jugoslovenskem parniku »Pavla«, ki je zasidran v Trstu se je težje poškodovao 44letni Jurij Vičević.

— Na večerni šoli v Trstu so uvedli sedaj tudi tečaj ogrskega jezika. Madžarščino podučuje univ. prof. Franc Tassy.

— Iz Idrije poročajo, da se je idrijske-mu dekanu monsignoru Mihaelu Arku, ki že deli časa boleha, zdravstveno stanje znatno poslabšalo.

— V Borjani pri Kobariidu so objavili te dni zapre tri trgovske lokale zaradi prekrškov tržnih odredb mednarodnega odbora. Prizadeti trgovci so Peter Uršič, Ivan Kuščar in Marija Hrast.

— Kobariški občinski proračun za prihodnje leto so pristojne oblasti te dni odobrile. Izdatki občinske uprave so proračunani na 533.000 lir. Proračun je uravnotežen.

— Pol milijona lira je dala vlada za preuredjenje i popravak bivšeg hrvatskog konvikta u Pazinu. S radovima su već počeli, pa će tako domalo biti taj konvikt i po preuredbi talijanski. Pazinska općina je dala u tu svrhu 250.000 lira.

— Karabinerji so naznanili sodišču 38letnega Andreja Brovca iz Bukovega, ker je ubežal v Jugoslaviju.

— 28.000 tonsko motorno ladjo bodo pričeli graditi v Trziču za Švedsko. Podobna bo motorni ladji »Victoriji«.

— Karabinerji iz Sežane so aretirali tri zlikovce, ki so izvršili ubojstvo v Vrhovlju, o čemer smo takrat pisali tudi v »Istri«. Ubit je bil Ivan Raubar, njegov brat pa je kmalu nato podlegel ranam.

— V Trziču so spustili v morje podmornico »Argo«, v Ankoni torpedovko »Cigno«. Sploh se v zadnjem času opaža silno pospešeno delovanje ladjedelnic. Ali bodo morda poslali kaj v Španijo?

— Na Reki grade velike prostore, kamor bodo lahko začasno spravljali 1.600 glav ogrske živine, ki je namenjena v Italiju.

— V Trstu nameravajo v kratkem ustanoviti tovarno za aluminij.

— Agencija Stefani javlja, da je bilo ob priliki eksplozije smodnišnice v Meranu, ki je ena najvećjih v Italiji, samo 10 mrtvih, med tem ko jih je bilo v resnici nad 40. To vest je prinesla oficijelna »Reichspost«, ki izhaja na Dunaju.

— Sledećim je bila odvzeta izkaznica fašistične stranke: Elviri Preseppi in Francu Valentiniu iz Gorice, ker sta prodajali drva nad ceno. Od fašističnega delovanja so odstranili Josipa Benvenuti iz Gorice, ker ni spoštovao tuje lastnine, Alojzija Bremca iz Trnovega radi premajhne morale in dvomljivega političnega mišljenja. Pinaušića Franca iz Gorice, ker je prodajal drva nad ceno. Pokarani so bili Birs Josip in Franc Verč iz Rihemberka, ker nista izvrševala dolžnosti v mladinskom fašju.

NAROČITE TAKOJ
„JADRANSKI KOLEDAR“
IN KOLEDARČEK
„SOČA“
ZA 1937 LETO

9. decembra 1886.

NAŠA SLOGA

Pred 50 godina

NEMILOSRDNO UTJERIVANJE DESE- TINE NA KANFANARŠČINI.

Naši će se čitatelji sjećati, kako bijaše prošle godine mjeseca juna seljačka deputacija iz Kanfanarsčine u Beču kod Nj. Vel. cara i kralja u svečanoj audienci. Deputacija izručila caru molbu, da bi se ubogomu kmetu otpustili silni kamati od desetine a glavica, da bi se mogla plaćati na obroke. Naši seljaci bijahu milostivo primljeni i obećano njim bi, učiniti sve što bude moguće. Od tada je prošla davno jedna godina. Pitanje o desetini kao da je zaspalo. Iz Beča neču se ništa a rovinjski porezni ured kao da je na občinare kanfanarske zabravio. Tako je ostalo sve do prošloga mjeseca.

Čim su se obavili posljednji občinski izbori u Kanfanaru, eno ti po cijeloj Kanfanarsčini četiri vojnika, koji raznašaju plaćene naloge od sela do sela, od kuće do kuće. Najgora prošla su i ovaj put ona sela, koja su kod izbora glasovala za narodnu stranku. Nevjerujemo, da je to puki slučaj. Očevidac jedan piše nam o postupku vojnika sa nevoljnim kmetom skoro nevjerovatnih stvari. Imade u onoj obćini gospodarah, kojim su doneli vojnici do 16 platežnih nalogah, a svakoga valja platiti po 5 novč. Tu se nepita imadeš li ne te novčice, već plati makar je izpod nokta izvukao.

U selu Morožini, primjerice, našli su vojnici u kući 80-godišnjeg kmeta sa bolesnom snahom. Pošto su bacili dole kućna vrata, izgrgoše snasi postole iz nožuh jer nije čim imala platiti vojnikah. U selu Marici našli su u kući trudnu ženu, koja nije mogla takse platiti. Grozili njoj se tako, da je sirota oboljela. U drugom selu morade ustati 80-godišnja bolesna starica iz postelje te podje na viku vojnikah u koluži u susjedstvo, da uzajmi gdje god tražene od vojnikah novce. Drugdje su opet izpod bolesnika izvukli ponjavu itd.

Gdje nema kod kuće gospodara, ako taj nemože odmah vojnike platiti, tuj odnesu sve što njim pod ruku dodje. Kako fur rekomo, prolaze najgora ona sela, koja su talijanskoj gospodi sliep nepokoravaju. S Talijani postupa se posve drugače.

Eto narodnim zastupnikom materijala, da upitaju vladu i sl. juntu, što li kane sa onim jadnim pukom Bolje je umrijeti, nego li umirati, kažu već i naši seljaci; neka se jih dakle nemuči na toli nemilosrdan način. Nešto valja u tom pitanju učiniti, inače će narod sdvojiti, jer mu je ovako nemoguće živiti.

REVJA „SLOVANSKI PREHLED“ ZABRANJENA U ITALIJI

Poznata čehoslovačka revija »Slovanski Prehled«, Prag, u svesci za oktobar, donosi slijedeću bilješku svoje redakcije i administracije:

Primjerke 7. broja lista koje smo poslali u Italiju, većim dijelom naučnim institutima i tamošnjim slavistima, vratila nam je pošta sa žigom »Non admis«. Iako nismo dobili odgovarajuće riješenje, smatramo, da je talijanska vlada zabranila ulaz »Slovanskom Prehledu« na svoju teritoriju. Poslije hitlerovske diktature približja je ovaj mjeri i fašistička — očigledno zbog naših referata o ugnjetavanju slovenske manjine. To nam naravno ne može odvratiti od ispunjavanja programa našeg lista: Svoj svome i uvijek po pravu!

U posljednjem broju te revije za novembar izišao je ponovno vrlo opširan izvještaj o životu Jugoslavena u Julij-skoj Krajini, s masom podataka kao uvijek. — Prikaz je napisao, kao i obično g. J. Vuga.

»IL NUOVO AVANTI« O KRIZAJU

Posljednji broj »Nuovo Avanti« donosi sliku Jožefa Križaja i topao članak. Iz tog članka doznajemo da se Križaj na prolasku kroz Pariz za španiju bio navratio u redakciju toga lista. »Nuovo Avanti« napominje da su odavna znali da je Križaj uhapšen, ali da su se nadovali da ga neće streljati.

ARTURO CRONIA ODLAZI IZ PRAGA U PADOVU

Dosadašnji profesor talijanskog jezika i talijanske književnosti na filozofskom fakultetu Karlova sveučilišta u Pragu Arturo Cronia odlazi početkom 1937 na sveučilište u Padovu. Na njegovo mjesto dolazi Ettore Lo Gatto.

„JADRANSKI KOLEDAR“

10.— din

Naručite ga odmah!

ODGOVOR JEDNOG SLAVENSKOG BARBARA BRANIOCU TALIJANSKE KULTURE

Bez obaveze da se još jednom odgovori

Kao odgovor g. L. Altomanoviću, na njegovu kritiku mogla članka: »Kako Talijani pišu našim jezikom« u 44 broju »Istre« od 30 oktobra ov. god., mogu odgovoriti ukrajno, i to s napomenom, da nijesam mislio u prvi mah da mu odgovorim, ali kako u njegovoj replici na moju kritiku ima stvari koje u nju ne zasijecaju, moram da se na nju osvrnem. G. L. A. piše da sam se žestoko »srušio« na talijanskog povjesničara književnosti dr. A. Croniju. Mene, kako se vidi iz mog osvrta na rad g. C. nije njegov naučni rad razljutio, baš naprotiv, ja sam u tom radu priznao g. C. potpuno poznavanje predmeta o kome isti pišac raspravlja. To je g. A. morao da navede, jer inače izgleda onome koji nije čitao moju kritiku da mi je mrsko što g. C. piše o našoj književnosti. Ne! Možda je g. A. htio da bude duhovit odmah u prvim redovima svoga članka, ali mu moram priznati da me nije ni nasmijao ni naljutio. Kako se može da dovede u logičku vezu onako tendenciozno napisan uvod u kritici g. L. A. na moju kritiku sa ovim rečima g. L.: »Ne čemo da se upustimo u detalje. Mnogi su jezični prigovori gospodina T. S. opravdani (ali mu se mogu i moraju oprostiti).« Kome? Možda meni, možda g. C.! Sigurno meni, budući da sam ja barbarin slavenski, a g. C. pripada kulturnoj rasi, koja je pored Mazzinija dala Italiji jednog Giuntu G. A. morao je da pobije navedene nepravilnosti, ne samo stilске nego i ortografske, koje sam našao u studiji g. C., a ne da piše o tome kako je teško jednom »strancu« da nauči srpsko-hrvatski jezik, i da u istoj replici na moju kritiku čestita g. C. Što piše i onako, dodajemo slabo, kako piše sh. jezikom. G. A. osvrnuo se jedino na riječ Split, zato što sam u svojoj kritici prigovorio g. C. što piše Spljet mjesto Split. To sam učinio zato, da naglasim kako je oblik Split narodni oblik, ili, kako bi kazao Vuk govedarski, i kako je upravo taj oblik danas primljen ne samo kao administrativni termin nego i kao književni, a prirodno da nitko g. A. ne može da zabrani da i dalje piše Spljet i da misli da je u pravu. Meni je drago što se g. A. pružila prilika da me upozori da su Spljet pisali Bulić don Frano, Š. Ljubić, Natko Nodilo i mnogi drugi, pa i naš sadašnji poslanik u Varšavi g. Grisogono. Ja to nigdje u svojoj kritici nijesam pomekao, ali opet srdačna hvala g. A. što se potrudio i na to me upozorio. Pasusi o fonetici i njihov završetak nema nikakve veze s mojom kritikom. Možda je g. A. htio da ovoga puta na moj račun obračuna s fonetskom ortografijom, pa da zbog te ortografije nazove ćirilicu »nepodesnim« i »nesavremenim« pismom. Ti pasusi i nijesu drugo nego kadjenje g. C. Neupućeni čitalac mogao bi pomisliti da sam i u pogledu ortografije, ovdje fonetske, štogod g. C. primjetio. Dalje, ja znam da ima pisaca, (a da li su to pisci umjetnici?), koji ne pišu dobro našim jezikom, što opet ne znači da ih u Italiji nema, kao i da ta činjenica daje opravdanje g. C. da piše kako hoće sh. jezikom i da mu zato g. Alto-

manović čak čestita. Žalim, risum teneatis, što g. A. otvoreno priznaje da ne poznaje Maretičevu »Stilistiku« i što dodaje da bi g. C. imao »slabo koristi od nje, jer filologija i stilistika od pamtiviljeka ne žive u najsretnijem braku.« G. A. dodaje još u svojoj replici na moju kritiku da osim g. C. pišu i drugi Talijani o našoj književnosti, hvala mu na takvom obavještenju, iako svi ovi pasusi nemaju nikakve veze s mojom kritikom. Neupućeni čitalac opet bi mogao pomisliti da sam i o tome pisao. Sam završetak kritike g. A. srdačna je pohvala ovim Talijanima koji pišu o našoj književnosti i protest protiv ukidanja talijanskog jezika u našim školama u Dalmaciji. I to opet nema nikakve veze s mojom kritikom, a mogli bismo dodati opet istinu u prilog, da su naše prosvjetne vlasti pametno učinile sa čisto nacionalnog gledišta što su ukinule talijanski jezik, budući da je to jedina mjera kojom možemo kao kulturni narod odgovoriti za sada našim dragim susjedima za koje znamo da im je apetit mali i da vole, naročito prema Slavenima u Primorju, da igraju ulogu onog vuka iz Bedrove basne »Vuk i jagnje«. Mislim da je g. A. poznato da se našim ljudima u Istri i u drugim krajevima ne dozvoljavaju ni da pjevaju pjesme ili da se mole na glas na svom rođenom jeziku i u samim crkvama. Završetak kritike g. A. isto tako je nestvaran i bez veze s mojom kritikom. Zahvaljujem g. A. što mi onako lijepo dijeli, ne direktno, ali indirektno svojim vještima perom, lekcije o talijanskoj kulturi, ali moram da mu priznam, da vrlo dobro poznajem lice i naličje talijanske kulture. Ako sam ovdje ili ondje ponešto napisao o nekom talijanskom piscu, pisao sam nepristrano. Priznat ću i to da volim talijansku književnost i talijanski narod, ali isto tako da volim i istinu i objektivno pisanje.

Na kraju još nešto želim da priznam! Možda sam malo oštrije pisao svoju kritiku, ali zato nijesam nijednu laž napisao. Kritiku sam, da naglasim napisao bez ikakve tendencije i u cijeloj kritici držao sam se predmeta, pa, ako je g. A. htio da odgovori na nju, onda je morao stvarno da odgovori i da replicira, a ne da piše o onome o čemu nijesam pisao i da mi prečutno na taj način kaže: »Vi ste, dragi gospodine, Nadam se da će i g. Cronia sada biti zadovoljan, kad pročita repliku g. A., a talijanski g. A. na mnogim i dobrim savjetima. svi narod i njegova kultura sigurno su, prema uvjerenju čitalaca »Istre«, dobili potpunu zadovoljštinu!

P. S. G. Tresić-Pavičić, koji je negdje neupućeni i tendenciozni. Ipak srdačna napisao da »ne čita šta »Istra« piše«, — sigurno će sa zadovoljstvom sada izuzetno pročitati kritiku g. A. na barbarsko pisanje jednog »morlacc« kao što je T. S. Obećajem g. A. da mu neću više odgovarati, ako što opet na odbranu talijanske kulture napiše, ali ću sa zadovoljstvom pročitati sve ono što on bude protiv mene i o mojoj malenkosti napisao. U tom pogledu želim mu sreće i uspjeha.

Ton Smerdel

SEDEMDESETLETNICA PESNIKA FRANA ŽGURJA

21 novembra t. l. je poteklo sedemdeset let, odkar se je rodil v Podragi pri Vipavi pesnik Fran Žgur. Tiho brez vika in krija je šlo to slanje mimo sedemdesetletnika. Tudi časopisje njegove ožje domovine ni moglo poročati rojakom o tem dogodku, saj je sedanjji gospodar že pred sedmimi leti zatrl zadnji slovenski list in zadnje slovenske revije. Le pesnik Fran Bevk se ga je spomnil s prisrčnim člankom v »Mladiki«.

Fran Žgur se je rodil 21 novembra 1866. Ljudske šole je dovršil v domačem kraju in na sosednjem Colu. Tudi v goriške gimnazije je pogledal, toda že po drugem razredu je radi slabega uspeha v matematiki prekinil studije in ostal v trgovini pri očetu. Fran Žgur je v pravem pomenu besede pesniški samouk. Z branjem se je sam izobraževal. Lepa knjiga mu je bila razvedrilo in duševni užitek v vaški enolčnosti. Vzpodbudo k pesnikovanju mu je dal pesnik Murn, ki ga je tudi opozoril na ruskega pesnika Koljčova.

Žgur je predvsem mladinski pesnik. Prvo njegovo pesem so objavile »Drobtinice«. Bil je sotrudnik »Vrtca«. »Angelčka« in »Zvonček«. Oglašal se je tudi v ženskih listih »Slovenka« in »Jadranka«. Marsikate do priložnostno pesem je poslal tržaški »Edinosti« in veliko njegovih pesmi je raztresenih po koledarjih Goriške Matice. O priliki odkritja Prešernovega spomenika je prinesel »Slovan« njegovo pesem »Prešernu« s podpis: m Salus. Leta 1932 je izdala Narodna knjigarna v Gorici snopič njegovih pesmi pod naslovom »Pomladančki«.

Žgur ni nigrdar iskal slave in priznanja v šumnem svetu. »Njemu je življenje, pesem in pesem življenje«.

Naj bi mu bila še nadaljna leta življenja v njemu tako ljubi Podragi le pesem veselja in zadovoljstva!

FRAN ŽGUR:

SLADKA SLUTNJA

(Iz zbirke »Pomladančki«)
Iz oblakov kosme smuka,
zima čez polje nori;
izpod grma teloh kuka,
gol, brez kučme in klobuka
jaglec plaka in drhti —
Sonce, sonce, kje si ti?

Vrabcu civkajo krog hiše,
a sinica: cicufuj;
zima, zima, sonca ni še
pridi, pridi, stopi višje —
Žarkov poln pehar izsuja,
nič se z revčki ne nortuj!

Teče potok brez življenja,
a na šibah golih vej
popje prvo se razpenja,
vran še krakati na fenja —
Sonce, ti ga brž oštej,
ptičke, cvetke vse ogrej!

Marec z repom je zamahnil,
razpolovil je oblak:
Led in sneg namah prezahnil,
na nebo sto žarkov dahnil;
ptičke, cvetke, dih gorak
zvil april si je za trak.

Ko pa maj odgrne lice,
vse zeleno — en sam smehljaj;
zapoje veselo ptice,
zacvelo povsod cvetice —
okna, vrata na stečaj
ti odpremo, slati maj!

UMRO JE DON ANTON LEGOVIČ U KAŠTELIRU

Don Anton Legović

Dne 29 novembra o. g. preminuo je u svom rodnom selu Kašteliru svećenik Anton Legović. Pokojnik je rođen god. 1847 kao sin seljačke porodice. Pučku školu polazio je u Pazinu, gdje je svršio i prva dva razreda njemačke gimnazije.

God. 1863 nastavlja gimnaziju na Rijeci, dok je zadnja tri razreda gimnazije i maturu položio u Kopru. Godine 1868 polazi u sjemenište u Gorici, gdje se je našao sa pok. Spinčićem i Jelušićem. God. 1872 zaredio ga je u Poreču lično biskup Jure Dobrila za svećenika i kao kapelan ostao je ovdje na službi za vanjsko područje. U tom svojstvu više puta propovijedao je na hrvatskom jeziku u Poreču i podučavao djecu iz porečke okolice na hrvatskom jeziku u vjeronauku.

God. 1875 bio je kapelanom u Vižnadi gdje je također na našem jeziku i propovijedao i podučavao djecu. God. 1879 postavljen je za župe-upravitelja u Fušulinu i Fontani, a nakon toga god. 1880 bio je kateheta u Puli, za koje je razdoblje bio i župe-upraviteljem u Pomeru. Godinu dana iza toga preuzeo je dužnost tajnika kod porečkog biskupa Glavine, a koncem god. 1882 po vlastitoj molbi postaje dušobrižnikom u kaznenom zavodu u Kopru, gdje je istodobno u tamošnjem biskupskom konviktu vršio službu ekonomu. Kao takav vodio je naročitu brigu nad hrvatskim djacima, od kojih su se najpoznatiji Koraca, Cukon, Bastijančić, Zuban i Brčić kasnije isticali kao prosvjetitelji našega naroda u Istri.

Uslijed narušenog zdravlja ostavlja god. 1896 svoju službu te se iz Kopratsello u svoje rodno mjesto Kaštelir, gdje je živio u krugu svoje seljačke rodbine sve do svoje smrti.

Za vrijeme svog boravka u Kašteliru posvetio je sav svoj rad i čitavog sebe za dobrobit naroda svoga kraja i za budjenje njegove nacionalne svijesti. Njegovom zaslugom sagrađena je jedna od prvih hrvatskih škola Družbe Sv. Ćirila i Metoda, za građnju koje je poklonio potrebitu zemljište. Naročitu zaslugu stekao je time što je u Kašteliru utemeljio gospodarsko društvo i seljačku štedionicu, koju je on sam kroz dugi niz godina uzorno vodio. Od uštedjenog novca njegovim je nastojanjem kupljen »Narodni Dom«, u kojem je danas smještena talijanska pučka škola i zdravstvena stanica, dok je u zgradi bivše Družbine škole smješteno društvo »Dopolavoro«.

Čitav svoj nacionalni rad vodio je u skladu sa načelima svojih suboraca pok. Laginje, Mandića, Spinčića i drugih istarskih velikana.

Koliko je bio cijenjen i poštovan od tamošnjeg naroda, pa čak i od protivnika, dokazuje veličanstveni sprovod i mnogobrojna izaslanstva iz cijele Zapadne Istre, koji su ga otpratili na vječni pokoj. Njegovom je smrću Istra izgubila još jednog od svojih malobrojnih starih prvoboraca.

Neka bude vječna slava i spomen starom borcu Antonu Legoviću i laka mu domaća gruda koju je toliko volio i za koju je cijelog svog života radio.

FRAN ŽGUR:

VIDENJE

(Iz »Mladike« 1936)

Ko v grobu tihem bomo počival,
noči me kril bo firmament —
tedaj z močjo rastočo, silno
prebudi svet bo glas trobent.

Ko ljut vihar žel glas bo duše:
Na prosto, sužnji, iz temne
Verige bodo zarezljale,
razbil jih bo srebode klice.

Odrplo se srce je gluho,
veselja živ odprl se tok,
zaplula kri bo v mrtva lica,
v pozabo večno usahnul jok.

Vžarel bo križ v zmešnjavi burni;
na svoje mesto pojde vsak.
Z neba bo Kristus blagoslovil;
nad njim bo mir kot zlat oblak.

Sadržaj „Jadranskoga koledara“ za godinu 1937

Emigracija u novoj situaciji	17
Rudolf Golouh: Naloga naše emigracije v današnjem položaju	21
Janko Samec: Rojakom	23
Dokumenti	24
Luj Vojnović: Kad je potamnila Istarska zvijezda	25
Mary Vidošić: Ne gubim nade	29
Ivan Bostjančić: Piše mi mat	30
Matko Rojnić: Narodnosti u Istri i ravnopravnost	31
J. P.: Zločini »občevalnega« jezika	36
Ime »Lovran« u latinskim ispravama	40
Dr. Šime Žužić: Istra prema Hrvatskoj u razdoblju 1860—1918	41
Lavo Čermelj: Srednje in strokovno šolstvo na Primorskem pred vojno	48
Mirko Breyer: Istranin Josip Voltić (Voltiggi)	52
P. R.: Z naših kmetskih domov na Koprščini pred 600 leti	62
Prof. Jerko Gršković: Strossmayer na Rijeci	64
Lino Legiša: Kos narečja	67
Arh. Ante Lorencin: Odlomci iz historije srednjovjekovne monumentalne umjetnosti istočnog Jadrana	70
Andrej Gabršček: Benečani — roparji naše svobode	77
Jedan mletački dokumenat	82
Prof. Ante Šepić: Naša glagolska knjiga u Istri	84
August Pirjevec: Škof Juraž Dobrila buditelj hrvatskega kmeta v Istri	89
Dokumenti	96
J. Pertot: Jernej Rebec	97
Josip J. Bazeli: Zauzimanje flote u Puli 1918	100
V. S.: Koliko nas ima	105
Prof. Jakov Mikac: Narodna nošnja u Brestu	109
Ivan Matetić Ronjgov: Muzički festival u Omišlju 1936	113
Ante Dukić: Naš domaći glas	116
Srećko Kosovel: Čez travnik	129
Srećko Kosovel: Trst	130
Rikard Katalinić-Jeretov: Pričica o vlaškom kosu	132
Rikard Katalinić-Jeretov: Pjesma o mojem žalu	133
Ton Smerdel: V očeh so solze	134
Viktor Car Emin: Kako sam počeo pisati	135
Mirjam: Tatka ima papančka v ječi	140
Ladislav Grakalić: Svon kumpanju	142
Drago Gervais: Ratne uspomene jednog dječaka	143
Drago Gervais: Morski vitez	148
Jože Krapš: Ali se vruješ	149
O. Črnigoj: Manom knezoškofa Sedeja	152
Nikola Zec: Još živi Veli Jože	154
Stanko Čok: Številka 5636	157
Zvane Kastavac: Jadranske sličice Zvane Kastavca	163
Nabergoj Stefan: Vrnitev	167
Ivo Zic-Klačić: Motiv s otoka	168
Viktor Car Emin: Moj povratak	169
Drago Gervais: Orguljaši u Veprincu	171
Ton Smerdel: Moj otac sanja o Krasu	173
Ton Smerdel: Planinska sinfonijska u Krasu	175
Ladislav Grakalić: Spomini od mladosti	176
Rikard Katalinić-Jeretov: Dubrovnik—Sustipan	177
Janko Samec: Kraška zima — Jesen na Tržaškem	178
Drago Gervais: Nono Francik	179
Mate Dvorničić: Moja zemlja	179

TIVAR ODIJELA

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

USPEHI CELJSKE »SOČE« V PRETEKLEM MESECU

Celje, decembra 1936. Celjska »Soča« se je v preteklem mesecu živahno gibal. 4. novembra je predavala gđ. Roža Petelinova o občutju zakoreninjenosti, odnosno brezdomnosti glede na duševni razvoj mladež človeka. Za to predavanje, ki je bilo v mali dvorani Narodnega doma, je bilo veliko zanimanje od strani pedagogov in občinstva. Predavateljica je govorila toplo in prepričljivo o razvoju primorske mladine in o emigraciji, ki ne sme nikoli pozabiti od kje je prišla in kaj je dolžna svoji nesrečni primorski domovini. Priporočili bi gđ. predavateljici tudi drugim našim društvom, da bi jo pozivali na slična predavanja.

Dne 28. p. m. je uprizarila »Soča« v veliki dvorani Narodnega doma umetniško akademijo v spomin smrti našega najidealnejšega pesnika, Simona Gregorčiča, koji je umrl pred tridesetimi leti. Akademijo so obiskali gospodje predstojnici uradov, šol, raznih korporacij, mnogo uradnikov, profesorjev, učiteljev, trgovcev, obrtnikov itd. Tudi mladina se je udeležila, a želeli bi, da bi bila ob sličnih prilikah udeležena še v većem številu, da bi čula toplo besedo ter se navduševala za naša vprašanja, od katerih rešitve je odvisna naša negotova bodočnost.

Dvorana je bila polna in umetniška akademija je navdušila zelo vgažala. Pisatelj, g. Roš je govoril o pomenu akademije ter je v izbranih besedah orisao življenje, trpljenje in delovanje Simona Gregorčiča. Kot novi moči smo pozdravili na odru deklamovalko gđ. Rožu Petelinovu in pevko go. Oberwalderjevo. Obe ste želi obilen aplavz. Daleč znani mojster, g. Karol Sancin je divo zasvirao svojo mehko skladbu in še par drugih komadov. Spremljala ga je virtuosinja na klavirju, g. Mira Sancinova tako lepo, da so umetniške gosli vedno brilirale v mehkem in skladnem ozadiju spremljajoćega glasovirja. Njuno zares odlično izvajanje so poslušalci navdušeno aplavdirali. Recitacija »Ojke« in deklamacija v zboru, ki so jo izvajali dijaci, sta bili simpatično sprejeti. Tudi vrli gospod P. Šegula je s svojim moškim i mešanim zborom C. P. D. prav odlično nastopil ter žel od občinstva navdušeno pohvalo. Nakratko rečeno, so vsi častno izvršili prevzete naloge in na tem izreka »Sočina« odbor vsem svojo najtoplejšo zahvalo.

Tako se »Sočanci« trudimo in delamo ter v svojih nadah »astemo, padamo ter se zopet dvigamo zato, ker trdno verujemo, da je pravica na naši strani in če ni svet moralno popolnoma propadel, mora naša pravica tudi zmagati.

JESTE LI NARUČILI

„JADRANSKI KOLEDAR“ I „SOČU“ ZA GOD. 1937?

Učinite to odmah, jer smo koledare štampali u maloj nakladi, pa će ih dobiti jedino oni koji ih naruče na vrijeme.

PRETSJEDNICIMA SVIH EMIGRANTSKIH ORGANIZACIJA

Upozoravamo sve pretsjednike društava na strogo povjerljivu okružnicu Saveznoga vodstva broj 309-36 od 26 novembra o. g.

IZ SOCIJALNOGA OTSJEKA DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Darovali su za zimsku pomoć Socijalnom otkupu: Gri Marija 100.— Din, Petrić Panč 10.— Din, N. N. 12.— Din, Leveć Mate 20.— Din, Jelenović Ivo 5.— Din, Brumnić Slobodan 40 pari dječjih čarapa, 30 dječjih kapa, Križ Lacko 1 mantelinu, 2 košulje, 1 šešir m., 1 m. čarape, Marković Eugen 2 para muških gaća, 1 par ženskih čarapa, 1 šal, 1 papuča, 2 dječje kapice, Deutsch Filip i Sinovi 1000 kg drva, Debevc Franjo živuće namirnice. — Plemenitim darovateljima, najljepša hvala. — Tajnik Socijalnog otkupa: Grahalić Josip.

Drago Gervais:

RATNE USPOMENE JEDNOG DJEČAKA

(Odlomak iz romana).

Kad je počeo svjetski rat imao sam deset godina i upisao sam se u prvu gimnaziju.

S mojih deset godina ja zaista nisam mogao shvatiti zamašnost svega onoga što se događalo, a sam pojam rata bio je potpuno nejasan, crpljen u glavnom iz vojničkih kalendara mojeg djeda koji je bio veteran, i u kojim su kalendarima osim glupih vojničkih viceva, bile i slike vojnih parada, gdje je vojska, sva iscifrana i olaštena, marširala pred nekim generalom sa zelenom perjanicom na šeširu. To, pa moji olovni vojnici i dječje igre, kad smo sa drvenim sabljama u ruci marširali oko kuće, dok je tetkin gramofon svirao Radetzky-marš; pripovijesti o hrabrim vojnicima i rusko-japanskom i balkanskom ratu; o nekakvom kapetanu Lazariću koji je sa tristo junaka potukao Napoleoneve vojnike iz Istre, o Epulonu, istarskom kralju čije su plijane vojnike Rimljani sasjekli; Napoleon, Kraljević Marko, sredovječni viteзови i hrabri poglavica crvenokožnih Apaša Vinetou; — iz svega se toga razvio jedan magloviti pojam rata u kojem se hrabri i neustrašivi ljudi bore za pravdu, slavu, cara i domovinu. Da, i za krst časn.

Istina, vrlo glupo, no takve smo knjige čitali, a drugih nije ni bilo.

O ostavljenim ženama, zaplakanim udovicama, izglednjoj djeci, bolesnima i ubijenima i iznakaženima, nije dječja gla-

va nikada razmišljala, a smrt je za nju bila jedna vrlo jednostavna i drugorazredna stvar. Vojnik se hrabro borio, ali ga je neprijateljsko tane pogodilo u glavu i srce (svako je drugo mjesto nedostojno junaka), i on se srušio obličen krvlju na zemlju. I nikome ništa. Ali sad dolazi najvažnije. Pošto se hrabro borio za domovinu, mrtvome su vojniku prilijepili kolajnu na prsa, odali mu vojničku počast, glavza je svirala i stari je general drhtav glasom održao govor o hrabrosti poginulog vojnika, koji je umro u borbi za domovinu. I t. d.

To je ono što je imponiralo, ne samo dječjačkoj mašti, nego i mašti svakog poštovanog građana, kad je poslije dobrog, mirnodopskog ručka, izvaljen na divanu, čitao takve gluposti.

Samo, izgleda, da će se takve gluposti čitati s jednakim užitkom do propasti svijeta — razumije se u mirno doba.

Dakle, sjajne vojničke uniforme, kolajne, trublje, generali sa zelenim perjanicama, vojničke glazbe, marševi, parade i hrabro umiranje za domovinu, to je eto bio sav pojam rata što ga je stvorila dječja mašta iz materijala koga su joj dali.

Da je netko doista, stvarno mrtav, ras-komadan i iskrvavljen, bez ruke, noge, oka, da negdje jedna blijeda žena čeka pred aprovizacijom čitave dane i dane na komad hljeba, a nečija djeca plaču od gladi — zato dječja mašta nije znala.

No, izgleda, da nisu samo dječja ma-

štanja bila tako romantična, već da su na taj nači maštali i svi oni koji su taj kobni rat izazvali i poslali u njega svoje sugrađane, jer je nevjerojatno i pomisliti da bi to mogli učiniti ako im je istina bila poznata. Ta Austrija je svoju ofanzivu na Srbiju započela sa vojničkim glazbama i veselim putovanjem soldateske, koja je bila uvjerena da ide na mali izlet, a oficiri su, kažu bar tako, jašili sasvim bezbrižno na konjima. — prekrasan nišan za puške — kao da se nalaze na manevrima ili na šetnji u Prateru.

Naravno, dok se nisu opametili. Medjutim, te su moje dječjačke iluzije zadobile odlučan udarac još na sam dan austrijske mobilizacije, da se onda uz tutnjavu topova sa sočanske fronte, talijanski zrakoplov »Citta di Ferrara« što je bombardirao Rijeku i pao kod Malog Lošinja, hiljade bolesnih što su dolazili u Opatiju, duge povorke žena što čekaju pred aprovizacijama, mlade djevojke što se, prostituirane, sunčaju gole zajedno sa muškarcima na kupalištu »Angiolina«, suze moje drage tetke Jorje što je ispratila muža na kolodvor, strepnje i strahovanja moga oca i majke, mrtve, mrtve i opet mrtve, pretvore u panični strah pred tom grozom, u histerične napadaje u mojoj dječjačkoj sobici, kad je svijetlo ugašeno i kad iz svih kuteva sobe izlaze iznakaženi i krvavi mrtvaci, poživinčeni ljudi u živim grobnicama, gladne i mrtvački blijede sjene, a nad svima se njima ceri neka silna, zapjenjena i krvava zvijer. Rat.

Da, ja se još sjećam toga dana mobilizacije, dana kad je taj rat, najmiliji predmet dječjačke mašte, bio već gotova stvar. Sjećam se onih velikih plakata sa kraljem koji sjedi na klecalu i moli, a na njima su

velika crna slova: Mojim narodima. Sjećam se ljudi što stoje pred tim plakatima i ponovno proživljuju onaj čudni osjećaj koji se u čovjeku javlja pred velikim događajima, koji u sebi nose stotinu opasnosti — osjećaj koji se daje uporediti sa mučnom mirnoćom mora pred oluju.

Bili su uznemireni i nesretni svi ti ljudi na dan proglašenja rata, no meni je pred očima najjasnija slika tetke Jorje što plače, jer joj je muž s kojim je tek godinu dana udata, morao u rat. A stric je činovnik na pošti, jaki, crveni i uvijek nasmičani Slovenac, pa se on i sad smije tetki Jorji, jer rat će trajati samo četiri mjeseca, i on će imati tako dugi odmor kakvog još nikad nije imao i kakvog već nikad ne će dobiti. No, zaista, njegov je smijeh bio malo preglasan.

Nikakvog ratnog oduševljenja nije bilo u ljudi, a pjesme su i parade bile odviše tihe i pristojne. Tek suze, strepnje, blijeda i nenaravna lica. Tako je rat izgledao u vrijeme mobilizacije.

Ljudi su hodali po kući kao bez glave, tetka je neprestano plakala, djed nešto mrmljao u bradu, baka se hvatala za glavu i pokvarila svako jelo, svi su oni bili uznemireni i zabrinuti, toliko zabrinuti da su se čak zaboravili poigrati samnom, a sve to radi toga nesretnog rata.

A kad je taj strašni i krvavi rat raznio moj dom kao i domove tolikih drugih ljudi, kad je on, okrutan i svirep dijelio kolajne za hrabrost, a ubijao ljude i proglašio željezo vrijednijim od čovjeka, pa kad je konačno završio to svoje odvratno klanje jednim mirom u kojem titra čitavo čudo ratnih iskrica i iskara, ja sam ga zamrzio odlučno i za svagda.